

ЗА РУБЕЖЕМ

УДК 37.091.12-057:005.963(4-112.2)

Н. Г. ПОНОМАРЕНКО

ФОРМИ ПІДГОТОВКИ ЕКСПЕРТІВ З ОСВІТИ В НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Розглянуто основні форми підготовки експертів з освіти в Австрії, Німеччині та Швейцарії. Встановлено, що з метою підготовки вказаних фахівців у цих країнах запроваджені магістерські освітні програми, під час яких використовуються такі форми організації освітньої діяльності, як лекції, семінари, проектні семінари, дослідницькі майстерні, колоквиуми, практика, проекти та магістерські роботи. З'ясовано, що підготовку експертів з освіти здійснюють також установи, що супроводжують процес розвитку освіти. Вказано, що основними формами освітньої діяльності при цьому є семінари, які тривають від одного дня до одного тижня та одно- або дводенні тренінги.

Ключові слова: дослідницька майстерня, експерт з освіти, колоквиум, лекція, магістерська освітня програма, магістерська робота, практика, проект, проектний семінар.

Н. Г. ПОНОМАРЕНКО

ФОРМЫ ПОДГОТОВКИ ЭКСПЕРТОВ ПО ВОПРОСАМ ОБРАЗОВАНИЯ В НЕМЕЦКОЯЗЫЧНЫХ СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Рассмотрены основные формы подготовки экспертов по вопросам образования в Австрии, Германии и Швейцарии. Установлено, что с целью подготовки таких специалистов в этих странах введены магистерские образовательные программы и используются такие формы образовательной деятельности, как семинар, проектный семинар, исследовательская мастерская, коллоквиум, практика, проект и магистерская работа. Выяснено, что подготовку экспертов по вопросам образования осуществляют также учреждения, которые сопровождают процесс развития образования. Указано, что основными формами организации образовательной деятельности при этом являются семинары, которые длятся от одного дня до недели, и одно- и двухдневные тренинги.

Ключевые слова: исследовательская мастерская, эксперт по вопросам образования; коллоквиум, лекция, магистерская образовательная программа, магистерская работа, практика, проект, проектный семинар, семинар.

N. PONOMARENKO

THE FORMS OF EDUCATIONAL EXPERTS TRAINING IN GERMAN-SPEAKING COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION

The article covers the main forms of educational experts training in Germany, Austria and Switzerland. It has been found that in order to train educational experts, universities and higher schools of pedagogical education in these countries offer Master's Programmes, in particular: the Free University of Berlin, Germany; the Higher Pedagogical school of Weingarten, Germany; the Higher Pedagogical school of Vorarlberg, Austria; the Higher Pedagogical school of Sankt-Gallen, Switzerland; the Higher Pedagogical school of Schaffhausen, Switzerland; the Higher Pedagogical school of Thurgau, Switzerland. The main forms of the educational process are lectures, seminars, project seminars, research workshops, colloquia, practical training, project work and Master's research paper. The Master's programmes also include some elements of distance education. Educational experts training is also carried out by those institutions that monitor and support the development of education, for instance, The State Institute for School Quality and Education Research, Bavaria as well as quality control agencies (Qualitätsagenturen). The main forms of education are seminars (from one-day to one-week long), and one or two-days training courses.

Keywords: *research workshop; colloquium; lecture; Master's programme; Master's research paper; project; project seminar; practical training; seminar; educational expert.*

Освіта нині є визначальним чинником та потужним рушієм розвитку суспільства. Вирішення проблеми зростання якості освіти є важливим питанням для будь-якої країни.

У кінці 1990-х років в німецькомовних країнах Європейського Союзу (ЄС) – Австрії, Німеччині та Швейцарії – запроваджені зміни державного регулювання в галузі освіти. Вони були зумовлені тим, що учні шкіл у цих країнах під час міжнародної програми оцінки рівня функціональної грамотності PISA продемонстрували низькі результати успішності. У зв'язку з цим було прийнято рішення про впровадження освітніх стандартів та системи забезпечення якості й експертизи. Від вчителів вимагають вміння розуміти та інтерпретувати процес і результати досліджень освіти. За таких умов виникла потреба у фахівцях, які здатні ініціювати, супроводжувати та оцінювати процеси розвитку школи та інших освітніх установ з метою покращення їхньої якості.

Проблемі підготовки експертів з освіти в Австрії, Німеччині та Швейцарії присвятили свої роботи Г. Г. Рольфф (H. G. Rolff), Г. Альтріхтер (H. Altrichter), К. Мааг Меркі (K. Maag Merki), Г. Г. Хольтапперс (H. G. Holtappers), К. Мюльбауер (K. Mühlbauer) й інші науковці.

Мета статті – дослідити форми підготовки експертів з освіти в німецькомовних країнах ЄС – Австрії, Німеччині та Швейцарії.

Університети та педагогічні вищі школи німецькомовних країн пропонують магістерські освітні програми підготовки експертів з освіти без відриву від основного виду діяльності. Передумовою навчання є базова педагогічна вища освіта (ступінь бакалавра, перший або другий державні іспити) та наявність досвіду роботи в галузі освіти від одного до двох років. Навчання триває від двох до чотирьох семестрів, заняття проводяться в п'ятницю у другій половині дня та суботу.

У процесі підготовки експертів в галузі освіти за магістерськими програмами першою формою організації навчальної діяльності є лекція. В ній робиться огляд великого за обсягом навчального матеріалу, змістом якого є вирішені або невирішені наукові проблеми з таких дисциплін, як, наприклад, «Розвиток школи та персоналу», «Розвиток освітнього процесу», «Експертиза та забезпечення якості» у Вільному університеті м. Берлін [2] або «Введення в методи емпіричних досліджень освіти» в Тюбінзькому університеті [9]. При цьому лекція покликана не лише формувати у слухачів основи знань з певної наукової галузі, а й визначати напрями, зміст, характер семінарів та самостійної роботи. Під час підготовки експертів з освіти використовують проблемні лекції, які є формою спільної діяльності викладача та слухачів і при проведенні якої передбачені дискусії з певних проблемних питань.

Найбільш поширеною формою аудиторної роботи при підготовці експертів в галузі освіти є семінари, які спрямовані насамперед на теоретико-методологічну і методичну підготовку слухачів до самостійного оцінювання явищ та фактів власної професійної діяльності. Водночас семінари дають можливість отримати найбільш важливу й актуальну інформацію з теоретичних питань, досягнень сучасної науки, знайомлять з перспективами подальшого розвитку науки та її практичного застосування. Вони орієнтують на зміст майбутньої професії, на вдосконалення знань, практичних навичок і вмінь у процесі навчання.

Характерною особливістю організації семінарів є органічний взаємозв'язок теорії і практики. Основні форми роботи на семінарах – обговорення навчальних матеріалів, фахової літератури та джерел, а також робота в парах і групова робота. Під час семінарських занять, наприклад, у педагогічних вищих школах міст Вейнгартен (Німеччина), Форарльберг (Австрія), Санкт-Галлен, Шаффгаузен і Тургау (Швейцарія) при вивченні дисциплін «Основи розвитку школи», «Основи освітнього менеджменту», «Основи експертизи» використовують роботу в парах, дискусії, аналіз проблемних ситуацій, аналіз відеоматеріалів [3; 4; 5; 6; 7].

Одним з різновидів семінарів є проектний семінар, який передбачає колективну роботу, спрямовану на аналіз існуючих проблем, формулювання нових ідей та проектів. Під час нього використовується групова робота щодо формулювання нових проектних ідей та загальні пленуми, де відбувається обговорення доповідей груп та «захист» колективних та індивідуальних проектів, підготовлених учасниками. Проектні семінари передбачені,

наприклад, магістерською програмою Вільного університету м. Берлін при засвоєнні модулів «Проект експертизи» та «Проект з менеджменту персоналом» [10, с. 880].

Магістерський курс Тюбінгського університету в процесі виконання модуля «Навчальний проект» пропонує таку форму аудиторної роботи, як дослідницька майстерня (Forschungswerksatt). Під час її роботи обговорюються методологічні та методичні питання на основі конкретного дослідження або конкретних даних активних учасників. Мета дослідницької майстерні полягає в тому, щоб активні учасники змогли відзначити позитивні та негативні аспекти, а також досягнутий прогрес своєї роботи. Пасивні учасники повинні під час роботи над матеріалом активних учасників розібратися з принципами роботи і, таким чином, отримати ідеї та рекомендації для реалізації свого навчального проекту. Пасивні учасники також мають можливість брати участь в дискусіях і роботі над матеріалом активних учасників [9].

У процесі підготовки експертів з освіти передбачена така форма аудиторної роботи, як колоквиум, зокрема, магістерський колоквиум, який надає слухачам можливість під керівництвом викладача обмінюватися інформацією про виконання магістерської роботи. Після реєстрації магістерської роботи слухачі повинні взяти участь у дискусійній фазі колоквиуму, оскільки саме в цей період виникає велика кількість запитань, дати відповіді на які допомагає конструктивний зворотний зв'язок.

Участь в роботі колоквиуму може бути організована так:

- презентація та обговорення плану роботи;
- презентація та обговорення методичного підходу;
- презентація гіпотез або питань, що виникли в процесі дослідження, їх критичне обговорення;
- представлення або обговорення готових частин роботи;
- використання колоквиуму для збільшення власних знань, а також обміну ними з іншими слухачами.

За допомогою зворотнього зв'язку отримують вказівки для вирішення різних проблем, пов'язаних із розумінням окремих питань і теоретичного базису роботи, а також формування й підтримка зворотнього зв'язку з іншими слухачами для успішного виконання роботи.

Слухачі (за погодженням із консультантом) готують власне коло запитань для дискусійної фази і виносять їх за допомогою форуму на обговорення. Магістерським колоквиумом керує ментор. Він відповідає на запитання щодо проведення колоквиуму, формальних процедур та наукових стандартів, а також бере участь у дискусіях та обговореннях за круглим столом.

Особливістю магістерського курсу Педагогічної вищої школи м. Фрайбург є те, що він побудований як комбінований курс (Blended Learning). Це означає, що в період між аудиторними заняттями, які відбуваються чотири рази в семестр в п'ятницю та суботу, слухачі можуть використовувати навчальну платформу он-лайн з обов'язковими для виконання матеріалами та завданнями. Під час цього періоду самостійного навчання слухачем опікується індивідуальний консультант (Lerncoach). Завдання протягом тижня активно обговорюються та шляхом компеляції роботи на форумі матеріали обговорень архівуються. Отже, вони є доступними для слухачів для подальшої роботи з ними або для підготовки до іспитів [8].

Елементи дистанційної форми навчання передбачені програмою магістерського курсу педагогічних вищих шкіл міст Вейнгартен (Pädagogische Hochschule Weingarten), Форарльберг (Pädagogische Hochschule Vorarlberg), Санкт-Галлен (Pädagogische Hochschule St. Gallen), Шаффгаузен (Pädagogische Hochschule Schaffhausen), Тургау (Pädagogische Hochschule Thurgau) при вивченні модуля «Форми консультування та інструменти індивідуального консультування» (Ausgewählte Beratungsformen und Coachinginstrumente) [3; 4; 5; 6; 7].

Важливою формою підготовки експертів з освіти є практика, яка має за мету застосування та аналіз знань і здібностей, набутих в процесі навчання, в практичному контексті. Під час практики слухачі відвідують заняття або освітні установи та працюють над проектом під керівництвом фахівця, відповідального за практику. Можливими місцями проходження практики є: керівництво проектом розвитку школи; земельний інститут розвитку школи; керівництво освітньою установою; органи шкільної освіти; нагляд в галузі освіти;

консультаційна служба для вчителів; центри досліджень і розвитку в педагогічних вищих школах; педагогічні спеціалізовані центри.

Після завершення практики слухачі оформлюють портфоліо обсягом майже 10 сторінок, яке відображає діяльність та набуття досвіду під час практики.

Особливу увагу при підготовці експертів з освіти за магістерськими програмами приділяють індивідуальній науково-дослідній роботі. Зокрема, при підготовці магістрів у педагогічних вищих школах міст Вейнгартен, Форарльберг, Санкт-Галлен, Шаффгаузен, Тургау передумовою отримання певної кількості балів за модуль є виконання індивідуальної письмової роботи (див. табл. 1) [1, с. 15].

Таблиця 1

Назва модуля	Вид роботи	Тема
Емпіричні методи	Письмова домашня робота	Статистичний тест та завдання щодо методів оцінки показників якості
Основи та стандарти експертизи	Письмова робота в парі	Розробка експертизи обсягом 8 сторінок
Основи розвитку освітнього процесу	Письмова робота	Аналіз ситуації у формі інтерв'ю з експертом
Ефективне ведення бесіди та модерація	Письмова робота	Представлення результатів та висновків з обміну та аналізу в невеликих групах запису власного ведення бесіди або модерування
Застосування компетенцій розвитку школи	Письмова робота	Аналіз ситуації
Сфери діяльності освітнього менеджменту	Письмова робота	Представлення проекту розвитку, наприклад, персоналу
Форми консультування та інструменти індивідуального консультування	Презентація з коментарями	Презентація власної консультаційної бесіди

Крім того, в процесі навчання слухачі готують проект та магістерську роботу. Проект сприяє власному плануванню, проведенню та оцінюванню задуму досліджень й оцінки відповідними методами, способами та інструментами. Розробка проекту базується на теорії і поєднує теоретичні роз'яснення з практичними аспектами. Проект може здійснюватися в невеликій групі з іншими слухачами. Темати проектів можуть бути, наприклад, «Експертиза школи: аналіз сильних та слабких сторін з усіма учасниками освітнього процесу», «Самоекспертиза», «Експертиза проекту розвитку школи (Навчальна студія)» тощо [1, с. 17].

Магістерська робота служить поглибленому та інтегрованому застосуванню змісту навчання та повинна мати емпіричну спрямованість. У магістерській роботі слухач доводить, що він може самостійно опрацювати наукове питання, використовуючи при цьому наукові та емпіричні методи.

Підготовку експертів з освіти здійснюють також установи, які супроводжують процес розвитку освіти. Це, зокрема, інститути розвитку освіти в кожній федеральній землі Німеччини: Баварський державний інститут якості шкільної освіти та досліджень (Staatsinstitut für Schulqualität und Bildungsforschung Bayern), Педагогічний інститут федеральної землі Рейнланд-Пфальц (Pädagogisches Landesinstitut Rheinland-Pfalz) тощо й агенції із забезпечення якості (Qualitätsagenturen). Основними формами підготовки експертів в галузі освіти, яку здійснюють ці установи, є семінари тривалістю від одного дня до одного тижня, а також одно- або дводенні тренінги з розвитку компетенцій в сфері комунікацій та спостережень за заняттям.

Крім того, агенції із забезпечення якості один раз в рік проводять регіональні конференції, під час яких слухачі отримують актуальну інформацію щодо експертизи, мають можливість обмінюватися думками з фахових питань між собою та зі співробітниками агенцій із забезпечення якості, наприклад, на тему «Колегіальне консультування».

Таким чином, з метою підготовки експертів з освіти університети та педагогічні вищі школи Австрії, Німеччини та Швейцарії пропонують магістерські освітні програми. Основними

формами освітньої діяльності при цьому є лекції, семінари, проектні семінари, дослідницькі майстерні, колоквиуми, практика, проекти та магістерські роботи. У навчанні за магістерськими освітніми програмами передбачена комбінована форма навчання, тобто в період між аудиторними заняттями слухачі можуть використовувати навчальну платформу он-лайн з обов'язковими для виконання матеріалами та завданнями. Підготовку експертів з освіти здійснюють й установи, що супроводжують процес розвитку освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Master Schulentwicklung; Studieninformation für den 5. Kurs (2014–2016). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.master-schulentwicklung.com>
2. Офіційний сайт Вільного університету м. Берлін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fu-berlin.de>
3. Офіційний сайт Педагогічної вищої школи м. Вейнгартен. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ph-weingarten.de>
4. Офіційний сайт Педагогічної вищої школи м. Санкт-Галлен. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.phsg.ch>
5. Офіційний сайт Педагогічної вищої школи м. Тургау. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.phtg.ch>
6. Офіційний сайт Педагогічної вищої школи м. Шаффгаузен. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.phsh.ch>
7. Офіційний сайт Педагогічної вищої школи м. Форарльберг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ph-vorarlberg.de>
8. Офіційний сайт Педагогічної вищої школи м. Фрайбург. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ph-freiburg.de>
9. Офіційний сайт Тюбінгенського університету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uni-tuebingen.de>
10. Studienordnung für den weiterbildenden Masterstudiengang Schulentwicklung und Qualitätssicherung des Fachbereichs Erziehungswissenschaft und Psychologie der Freien Universität Berlin. – Amtsblatt der Freien Universität Berlin. – 2013. – № 40. – S. 878–894.

REFERENCES

1. Master Schulentwicklung; Studieninformation für den 5. Kurs (2014-2016). [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.master-schulentwicklung.com>
2. Ofitsiyniy sait Vilnoho universytetu m. Berlin. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.fu-berlin.de>
3. Ofitsiyniy sait Pedahohichnoi vyshchoi shkoly m. Veinharten. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ph-weingarten.de>
4. Ofitsiyniy sait Pedahohichnoi vyshchoi shkoly m. Sankt-Hallen. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.phsg.ch>
5. Ofitsiyniy sait Pedahohichnoi vyshchoi shkoly m. Turhau. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.phtg.ch>
6. Ofitsiyniy sait Pedahohichnoi vyshchoi shkoly m. Shaffhauzen. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.phsh.ch>
7. Ofitsiyniy sait Pedahohichnoi vyshchoi shkoly m. Forarlberh. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ph-vorarlberg.de>
8. Ofitsiyniy sait Pedahohichnoi vyshchoi shkoly m. Fraiburh. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ph-freiburg.de>
9. Ofitsiyniy sait Tiubinhenskoho universytetu. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.uni-tuebingen.de>
10. Studienordnung für den weiterbildenden Masterstudiengang Schulentwicklung und Qualitätssicherung des Fachbereichs Erziehungswissenschaft und Psychologie der Freien Universität Berlin. – Amtsblatt der Freien Universität Berlin. – 2013. – № 40. – S. 878-894.